

Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" Romanında Yer Alan Geleneklerin Özbek Gelenek Ve Görenekleriyle Karşılaştırılması

Yrd. Doç. Dr. Lola AMINOVA*

Öz:

Sanat eserleri şekil, muhteva ve üslup özellikleri ile de içinde doğdukları hayata, kültüre, zihniyete, geleneğe, alışkanlıklara ve davranışlara tutulan bir ayna vazifesi görür. Bu bakımdan, toplumsal yapıyı bilmeden, bir toplumun sanatını anlamak veya sanatsal yaratıların toplumsal işlevini çözümlenmeden sanatın toplumsal etkilerini saptamak ve değerlendirmek mümkün değildir. Malum, halk edebiyatı - milletin sıradan olan çalışkan insanların icadıdır. Halk edebiyatı halk sanatının tiyatro, dans, ressamlık sanatlarından ayrı, kendine özgü özellikleriyle biliniyor. Halk edebiyatında kelime, ahenk ve anlam en önemli faktörlerden sayılır. Her milletin geçmişinde sözlü kelime sanatı olduğu gibi Türk milletlerinin geçmişinde de pürhikmet sözlü edebiyatının eşsiz numuneleri vardır.

Folklor numunelerinde de bir yazarın düşünceleri değil, belli bir milletin duyguları, inançları, hayalleri hayattan çıkardıkları sonuç olarak elde ettikleri tecrübeleri yansıyor. Sanat yapıtının toplumsal bir ürün olması, onu aynı zamanda siyasal, sosyal ve kültürel bir gösterge haline de dönüştürür. Başka bir deyişle, her sanat yapıtı, içinde doğduğu toplumun belirleyici nitelikleriyle belirli bir ilişki içerisinde varlığını sürdürür.

*Şarkşınashık Üniversitesi, Doğu Dilleri Bölümü, Özbekistan, Taşkent lolahonim@mail.ru

Türk yazarı Yaşar Kemal'in eserlerinde kendisi yaşadığı ortam ve milletine ait örf adet, gelenek ve görenekler, alkış ve kargışlar doğal bir şekilde yansıtılmıştır. Yaşar Kemal romanlarında o yöre insanların konuşmaları, ağızları, deyimlerini olduğu gibi kullanmaya çaba göstermiştir. Yazar romanlarındaki olağanüstü olayları, ruh ve hayvanlar hakkındaki hikâyeleri halk edebiyatındaki efsane ve rivayet motiflerinden yararlanarak anlatıyor. Yazarın "Yılanı öldürseler" romanı aynen efsane ve rivayet motiflerinin güzel numunesi olarak ortaya çıkmış eserdir.

Anahtar sözcükler: Halk edebiyatı, Özbek gelenekleri, Türk örf adetleri

Abstract:

The works of art, with their shapes, content and stylistic features, also observe a mirror that is held by the chronicles, cultures, minds, traditions, habits and behaviors that they are born in. In this respect, it is not possible to recognize and evaluate the social influences of art without understanding the art of a society or solving the social function of the artistic creations without knowing how to do it. Well, folk literature - the invention of the hardworking people of the nation. Folk literature is known for its folk art distinct from the arts of theater, dance and painting. In folk literature, word, harmony and meaning are the most important factors. Just as every nation has a verbal vocabulary in its past, the Turkish nations have unique examples of oral literature in the past.

Folklore samples reflect not only the author's thoughts, but also the emotions and beliefs of a certain nation, the experiences they have achieved as a result of their dreams. The fact that the work of art is a social product transforms it into a political, social and cultural indicator at the same time. In other words, every work of art continues its existence in a certain relationship with the determinative qualities of the society in which it is born.

In the works of the Turkish writer Yaşar Kemal, customs, traditions and customs, applause and confusion belonging to the environment and the nation he lived in were reflected naturally. Yaşar Kemal has tried to use the speeches, mouths and idioms of the local people as they are in his novels. He writes stories about extraordinary events, soul and animals in his novels, using the legends and narrative motifs in folk literature. The novel "Kill the Serpent" novel is a work of art that emerged as a beautiful sample of myths and narrative motifs.

Keywords: Folk literature, Uzbek traditions, Turkish customs

Giriş:

"Evin içinde anlatılan efsanelerden ve yöredeki halk şairlerinden etkilenecek şiirler söyleyen Yaşar Kemal'in ünü kısa sürede, çocuk yaşta olmasına rağmen, çevre köylere yayılır. Adı Âşık Kemal'e çıkar. Bir gün köye gelen gözleri ama Âşık Ali'yle sabaha kadar atışır. Bu atışmadan sonra Âşık Ali, Kemal'in böyle giderse Karacaoğlan gibi bir âşık olacağını söyler. Bir süre sonra, babasının koruyucusu olan Zalanınoğlu adındaki eşkıyanın öldürüldüğünü duyan Yaşar Kemal, bu çok sevdiği eşkıya için sabahlara kadar ağıt yakar. Yaktığı ağıtı annesine de söyler ve annesi onun bu ağıtını beğenir. Kendi ifadesiyle artık annesini de yenmiştir ve bir halk aşığı olma yolunda önünde hiçbir engel kalmamıştır" (Kabacalı 51-52).

İlkokul yıllarında o yörede isim yapmış Âşık Mecid ve Âşık Rahmi'nin yanında çıraklık yapmış ve sözlü kültürle tanışmıştır.

Yaşar Kemal'in ilk eserleri şiir tarzındadır ve *Görüşler, Çığ, Kovan, Ülkü, Millet ve Başpınar adlı dergilerde yayımlanır*. Çukurova'da sürekli dolaştığı ve köylülerle iyi ilişki kurabildiği için folklor derlemeleri yapar. 1946'da ilk hikâyelerini yazmaya başlar. 1953 yılında *İnce Memed* romanını yazar. Cumhuriyet Gazetesi'nde tefrika edilen roman bir yıl sonra Çağlayan Yayınları tarafından yayımlanır. 1956'da *Karacaoğlan'ın Ortaya Çıkışı* Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkar. 1957'de *Peri Bacaları* başlıklı röportajları kitaplaştırılır. 1968'de Hürriyet'te tefrika edilen *İnce Memed II*, bir yıl sonra kitap haline getirilir. 1984 yılında *İnce Memed*'in üçüncü cildini yayımlar.

Efsaneler, masallar, halk hikâyeleri ve halk şiiri onun eserlerinde önemli bir yer tutar. Olay örgüsünü işlerken anlatım üslubunu değiştirerek halk hikâyecilerinin üslubunu kullanır. Akıcı bir dili olan Yaşar Kemal, halk ağzıyla yazı dilini beraber kullanarak kendine ait bir roman dili oluşturmuştur. Ayrıntılı tasvirler yapan yazar, mekânı gerçeğe yakın bir derecede çizer. Özellikle tabiat tasvirleri çok canlıdır. Dağlardaki kekik ve yarpuz kokularını, portakal çiçeği kokusunu ya da kan kokusunu ustaca anlatarak tasvirlerine farklı boyutlar kazandırır.

Yaşar Kemal tarihi de romanlarının konusu yapmıştır. Tarihi olayların yanında tarihi şahsiyetlere de romanlarında yer verir. Kurgusal bir kahramanla tarihi bir şahsiyeti, oluşturduğu olay örgüsünde yan yana getirebilen yazar, kendisini de çeşitli karakterle eserlerine sokmaktan geri kalmaz. Ancak ana tema Çukurova bölgesinde tarımla ırgatlığın, sanayi ile fabrika işçiliğinin iktisadi ve sosyal hayata getirdiği unsurlar çeşitli çatışmalardır.

Yılanı Öldürseler

Özet: Roman, Çukurova'da Anavarza kayalıklarının olduğu yerde bir köyde geçer. Romanı anlatan kişi, romanın başkişisi Hasan'ın hapisten bir arkadaşıdır. Hasan'ın annesi Esme Çukurova'nın hatta belki de dünyanın en güzel kızlarından biridir. Zengin bir ailenin kızıdır. Abbas adında bir sevdalısı vardır, ancak Abbas

Esme yüzünden birkaç kişiyi yaralamış hapse girmiştir.

Esme'yi rızası olmadığı halde Hasan'ın babası Halil bir gün kaçıtır ve ona zorla sahip olur. Bunun üzerine nikâh yaparlar, ancak Esme ne eşyle ne de köyden biriyle konuşmaz, ta ki bir yıl sonra oğlu Hasan'ı kucağına alana kadar. Oğlu doğduktan sonra Esme'nin tüm dünyası oğlu Hasan olur. Bu arada Abbas hapisten kaçır ve Esme ile gizlice buluşur. Esme artık oğlunun olduğunu ve gitmesi gerektiğini söyler ama karasevdalı Abbas onu dinlemez. Bir gece, anne, baba ve oğul sofrada yemek yerken silah sesleri duyulur. Abbas, Hasan'ın babası Halil'i vurmuştur.

Köylüler kaçmaya çalışsan Abbas'ı yakalar ve öldürürler, hatta ölüsünü köpeklerin önüne atar, ancak Esme Abbas'ın cesedini gizlice gömer.

Halil'in ölümünden hem ailesi hem de köy halkı Esme'yi sorumlu tutar, kanları yerde kalmamalıdır. Büyük anası, amcaları, köy halkı Hasan'ı annesine karşı kışkırtmaya başlar. Halil'in kanı yerde kaldığı için hortladığı ve çeşitli hayvanlara dönüştüğü, inlediği söylentileri dolaşır tüm köyde.

Küçük yaşta bir çocuğun, bu ağır trajedinin içinde yaşadığı ruhsal dengesizlikler, gelgitler hiç bitmek bilmez. Sürekli bir kaçma isteği vardır içinde. Hasan, birçok kez annesiyle kaçmayı dener ama başaramazlar, her seferinde yakalanır ve köye geri dönerler. Köydeki tüm dedikodular, Büyük anasının ağıtları ve feryatları, amcalarının baskısı Hasan'ın, annesini öldürmesiyle sonuçlanır. Hapishanede romanı anlatan arkadaşı ile tanışır ve hapisten çıkınca da bir süre görüşürler. Romanın sonu, bu iki arkadaşın telefonla tekrar görüştükleri ve Hasan'ın evlenip, altı çocuğu olduğu, güzel eşyle, çok güzel bir konakta yaşadığı, dönüm dönüm tarlalara sahip olduğu bilgileriyle biter.

Roman; tecavüz ve sonrasında zorunlu evlilikle edilgenliğe mahkûm edilen Esme'nin, kendisinden vazgeçmeyen sevdalı Abbas'ın, kocası Halil'i öldürmesi teması üzerine odaklanmaktadır. Sözde aile onurunu kurtarma düşüncesiyle oluşturulan toplumsal baskı sonucu, Esme'nin, oğlu Hasan tarafından öldürülmesi de, romanın dikkat çekici sonunu okuyucuya sunar.

Anlatının bakış açısı: Diğer bakış açılarını göz önünde bulundurduğumuzda Yılanı Öldürseler romanında tanrısal bakış açısının kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu teknik sayesinde yazar-anlatıcı, geçmişten ve gelecekte haberdardır ve her şeyi bilir. Tanrısal (hâkim) bakış açısıyla anlatıcı, yazara kahramanın iç dünyasını anlatmak için geniş olanaklar sunar. Bu sınırsız bakış açısı yazara geniş bir zaman dilimi içindeki olayları anlatma, büyük bir coğrafya hakkında bilgi sahibi olma ve kahramanları hem yaratıp hem de onlar hakkında her şeyi bilme özgürlüğünü verir. Yazar, kahramanın içinden geçenleri bilecek ve iç konuşmaları duyacak kadar anlatıya hâkimdir.

Yazar-anlatıcı, tanrısal bakış açısını kullanırken tek bir zaman kipi yerine birkaç zaman kipini bir arada kullanarak farklı bir anlatım tekniği uygulamıştır. Tanrısal bakış açısının sunduğu geniş olanaklardan biri olan bu anlatım tekniğinin romanda şıklıkla uygulandığını görürüz. Yazarın romanın bazı bölümlerinde pa-

ragrafın birini görülen geçmiş zaman, ondan sonra gelen paragrafı ise geniş zaman kipini kullanarak yazdığını ve daha sonra bileşik zamanlar kullandığını belirten Alemdar Yalçın, bunun, yazarın geçmişe dönüşünü kolaylaştırdığını söyler (Yalçın 2003: 128).

Tasvir: Romanda olayların geçeceği coğrafya olan Toros Dağları, Çukurova ve çevresi, hem romanın başında hem de roman akışı sırasında sürekli olarak tasvir edilmiştir. Bu coğrafya, yazar-anlatıcıya yabancı olmadığı için tüm detaylarıyla okura anlatılmıştır. Okurun olayların geçeceği yerlerin fiziki özelliklerini bilmesi, onun romanda yabancılık çekmesini engelleyecektir; çünkü olaylar kapalı bir mekânda değil, koşulları zor olan bir arazide başlar, devam eder ve son bulur.

İç çözümleme: Romanda şahısların içsel düşüncelerini dışa vuran iç çözümleme tekniği sıklıkla kullanılmıştır. İç çözümleme tekniğinin uygulandığı anlatılarda karakterler kendi duygu ve düşünce dünyalarında yalnız değildirler. Kahramanlar düşüncelerini fiiliyata geçirdikleri zaman bu durum, okur için sürpriz olmaz çünkü okur, kahramanın içsel düşüncelerinden haberdar edilmiştir. Bir başka önemli nokta ise bu yöntemin okurun romandaki kişileri daha iyi tanımasına yardımcı olmasıdır. Herhangi bir kahramanın kafasından geçenleri, ideallerini, onu harekete sevk eden sebepleri yapılan iç çözümlemeler aracılığıyla öğreniriz. İnsan düşünceleri ve idealleriyle yaşar. Romandaki şahıslar da iyi veya kötü olsun idealleri için yaşamaktadırlar. Kahramanın zihninden geçen her şeyin iç çözümleme yöntemiyle okura yansıyabileceğini göz önünde bulundurduğumuzda onun kişilik özelliklerinin de dolaylı bir şekilde ortaya çıkacağını söyleyebiliriz. Bu yüzden kahramanın okurdan gizleyebileceği hiçbir şeyi yoktur.

Özetleme: Yaşar Kemal'in ayrıntıya çok önem veren bir yazar olduğunu romandaki uzun tasvir, monolog ve diyaloglara bakarak anlayabiliriz. Buna rağmen özetleme, romanda yazar tarafından çok sık kullanılan bir tekniktir. Özetleme, masallar ve halk hikâyelerinde sıklıkla kullanılan bir tekniktir. Masal veya hikâye anlatıcıları olay örgüsü içinde tekrara düşmemek ve olay örgüsünden uzaklaşmamak için yeri geldikçe özetleme tekniğine başvururlar. Halk hikâyeciliği geleneğini iyi bilen ve bu geleneğin içinde yetişen Yaşar Kemal, belli bir zaman aralığında sürekli yapılan benzer eylemleri ve gerçekleşen olayları özetleme tekniğini kullanarak anlatmıştır.

Montaj: Yazarın sosyal ve kültürel birikimini oluşturduğu esere yansıtarak yapıtını zenginleştirmesi olarak tanımlayabileceğimiz montaj, Yılanı Öldürseler 'de kullanılan anlatı tekniklerinden birisidir. Birikim bağlamında düşünüldüğünde montaj yaparken kullanılan metin, anonim ya da kişisel olabilir fakat önemli olan,

esere olduğu gibi aktarılan bu metnin aktarılan eserde işlenen konuyla alakalı olması ve konu bütünlüğünü bozmamasıdır.

Leitmotiv: Duygu ve düşüncelerin uzun cümlelerle ifade edilemediği yerlerde kullanılan Leitmotiv tekniği, anlatıya farklı bir boyut kazandırarak, yazar tarafından iletilmek istenen mesajın etkili bir şekilde okura aktarılmasına yardımcı olur. Müzik veya opera parçalarında tekrarlanan namlere verilen bir ad olan Leitmotiv, zamanla romanda da kullanılmaya başlanmıştır. Romandaki kullanımı, kişi ya da kişilere özgü olan, aynı kelime, cümle, jest veya mimiklerin sürekli olarak tekrarlanmasıdır. Yazar, Leitmotiv tekniğiyle kişilerin karakteristik özellikleriyle bütünleşmiş bu davranışlarını sürekli tekrarlayarak, onların olaylara karşı verdikleri tepkileri daha etkili bir şekilde göz önüne koymaya çalışmıştır.

Diyalog: Roman ve hikâye gibi anlatı türlerinde yazarın haricinde kahramanların da söz sahibi olmasını sağlayan diyalog, bu eserde tasvirlerden sonra en fazla yer tutan tekniktir.

İç monolog: Bireyin kendi kendine konuşarak iç muhakeme yapmasına yarayan iç monolog tekniği, romanda kullanılan yöntemlerden birisidir. Okur, bu sa-yede roman karakterlerinin iç dünyasına veya ruhsal durumuna yazarın bakışıyla değil de kahramanın kendi bakış açısıyla tanık olur.

Zaman: Romandaki zaman kronolojik bir sıraya göre ilerler; fakat bazen geriye dönüş ve bakış teknikleri uygulanarak, anlatının eksik kalan kısımları tamamlanır. Böylece okurun kişiler ya da olaylar hakkındaki merakı giderilir. Roman boyunca olayların hangi zamanda geçtiğine dair kesin bir tarih belirtilmemiştir. Olayların hangi devirde ya da zaman diliminde geçtiğini romanda geçen ipucu niteliğindeki bilgilerden yola çıkarak belirlemeye çalışacağız.

Kişiler: Yılanı Öldürseler, geniş bir şahıs kadrosuna sahiptir. Toplumsal gerçekleri ele alan Yaşar Kemal, toplumu oluşturan ve sosyal olayların bizzat içinde olan bireyi her yönüyle analiz ederek eserlerinde kullanmıştır.

Romandaki karakterleri üstlendikleri rollere veya buldukları tarafa göre gruplandırırız:

a. Olumlu Kahramanlar:

Esmе: Esmе'nin gönlündeki acı ve mutsuzluk diline de vurarak çok uzun bir süre, kocası da dâhil hiç kimseyle konuşmamış; adeta dünyayla iletişimini kesip yalnızlığın sessizliğinde ruhunun acısını dindirmeye çalışmıştır. Sosyal varlık olan

insanın, toplumdaki diğer bireylerle iletişimini sağlayan konuşma hakkından kendi isteğiyle vazgeçmesi, kişinin kendine verebileceği en büyük cezadır. Romanın odak kadın figürü Esme, sosyalleşmenin en önemli aracı olan konuşmaya engel olarak özelde yakın çevresi, genelde toplumla etkileşimini yok edip kendisini yalnızlıkla cezalandırmıştır. Bu cezalandırmanın içinde Esme'nin, tecavüz olayında eylemi gerçekleştiren değil mağdur olmasına rağmen, yaşadığı suçluluk ve utanç duygusu yatmaktadır.

"Esme bir yıl ne kocasıyla ne de köyden bir kimseyle konuşmadı. Üç kere geceleyin evden kaçtı, üçünde de yolda yakalayıp getirdi Halil. Anası, bu orospu yetmez sana yetmez Halil, dedi. Bırak onu da evine gitsin, başına bir iş açacaksın bu sürtük yüzünden..." (Kemal 2012: 29). Çocuğu doğana kadar kimseyle konuşmayan Esme, adeta, yaşayan bir ölüyü sembolize etmektedir. Esme'nin romandaki başat kimliği, annelik rolüyle yeniden hayat bulmuştur. "Sonunda Esme konuştu da. Her şeyi unutmuş gözükiyordu. Sanki bir yıl hiç kimseyle konuşmayan, sanki yatağa girince deli gibi bumbuz olan o değildi. Çocuğun doğması değiştirmişti onu. Çocuğundan başka hiç kimseyi düşünmüyor, çocuğundan başka dünyayı düşünmüyordu. Gülüyor, eğleniyor, çalışıyordu. Köyde herkes onu sevmeye başlamıştı." (Kemal, 2012: 29). Esme, dillere destan güzelliğe sahip bir kadındır. Kocası Halil'in öldürülmesinden sonra, taliplileri çok olmuş; Çukurova'da yaşayan gençler, Esme'yle evlenebilmek hayalini yaşamlarının amacı hâline getirmişlerdir. Esme içinse, yüreğinde oğluna hissettiği sevgi, hayatı anlamlı ve yaşanması kılan tek sevgidir. O, her türlü toplumsal baskıya ve fiziksel şartların zorluğuna rağmen, oğluyla birlikte yaşamayı, gençliğine, güzelliğine ve beraberinde yaşayabileceği zevklere tercih etmiştir. Halil'in ölümünden kendisini sorumlu tutan kayınvalide ve kayınbiraderlerinin ölümünü hazırladığını bile bile, oğlundan ayrılmamak için köyü terk etmez. Farklı bir mekânda yeni bir eşle başlayacağı yeni bir hayat, onun için toplumsal baskı ve yargılamalardan kurtulma anlamına gelmesine rağmen, oğlu Hasan'ı bırakıp gidemez. Çünkü Esme, aile olgusu içinde kocası Halil'e hissedemediği eş rolünü, oğlu Hasan'da annelik rolünde yaşamıştır. "Herkes öyle söylüyordu, bu Çukurova'nın belki de dünyanın en güzel kadınıymış anası. Anasını istemeyen delikanlı yoktu şu koca Çukurova'da. Anası bütün istekleri [geri] çeviriyordu. Oğlundan, biricik Hasan'ından ayrılmak istemiyordu. Anası gitse, Hasan burada kalacaktı. Hasan'ı amcaları anasına vermiyorlardı. Ana da oğlunu bırakıp kocaya varmıyordu. Kocaya varsa da başka köylere gitse, bir daha Hasan'ı hiç mi hiç görmeyecekti." (Kemal 2012: 10). Esme'nin bu dünyadaki varoluş sebebi, oğlu Hasan'dır. Hasan'ın yokluğu, Esme'nin ölümü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, Esme için oğlundan vazgeçmek, kendinden vazgeçmek anlamını taşımaktadır. Odak figür anne Esme, hem analık duygusuyla oğlunu iyi tahlil edebilmekte hem de diğer insanlarla kuramadığı iletişimi onunla sağlamaktadır.

Kalıplaşmış Sözler: Olay örgüsü kırsal kesimde geçen romanda, kahramanların büyük bir bölümü kültürü canlı bir şekilde yaşayan, devam ettiren ve geliştiren köylülerdir. Bunun için olay örgüsünün geçtiği bölgenin konuşma diline ve kalıplaşmış yerel veya anonim sözlerine romanda çokça rastlarız.

“Düşmez kalkmaz bir Allah.” Halk arasında kullanımı sık olan bir atasözüdür. Herkesin sıkıntıya düşebileceğini ve sıkıntıların ardından tekrar ayağa kalkabileceğini, fakat tek güç olan Allah'ın ve her şeye kadir olduğunu ifade eden bir sözdür.

Folklorik Öğeler

A. İnançlar: İnsanların alışveriş sonrasında ya da ayrılırken birbirlerine haklarını helal etmek için yaptıkları bir davranış tarzı olan helalleşmek İslam diniyle birlikte Türk kültürüne girmiştir. İnançla alakalı bir davranış biçimidir. Bu durumla alakalı çeşitli kalıplaşmış sözler ve hareketler de vardır.

Bazı halk inanışları insanlar için caydırıcı niteliktedir. Kişinin yapmaması istenen şeylerin önüne geçebilmek için bilinmeyen bir zamanda, bilinmeyen kaynaklardan yayılan çeşitli anlatılar, bazı kural ve yasakların niçin ortaya çıktığını ispatlayıcı deliller niteliğindedir. Ortaya çıkan bu kural ve yasaklar zamanla gerçek bir hüviyete sahip olurlar. Sevenleri ayıran kişinin uğursuzluğa uğrayacağı, kutsal bir yeri veya binayı kirleten kişinin çarpılacağı, tekin olmayan kişi veya canlılara zarar vermenin tehlikeli olduğu vb. bir sürü inanış bulunmaktadır.

Yöresel Dil: Romanlarda folklor motiflerinden ustalarca yararlanabilmek için yazarın bu konudaki mahareti ve bilimi çok önemlidir. Folklor canlı konuşmadaki deyimlerden ta atasözü, fıkra, mit, efsane, masal, rivayet ve destan, ayrıca özel tasvir unsurlarını da içermektedir (Yarmatov 1992:5). Bu konuda Rus edebiyatçı ve eleştirmenlerinin de bir kaç araştırmaları var.

Folklor kendi içinde stil ve sentez adı verilen iki bölüme ayrılmaktadır. Sentez bölümünde yazar romandaki amacını öne konur ve kendi düşüncelerini daha inandırıcı bir şekilde anlatabilmek için folklor unsurlarından yararlanır. Stil bölümünde ise yazar folklorun tüm kurallarına uyarak belli bir malzemeye zarar vermeden, folklorla has rivayet şeklinde süje anlatır.

Yaşar Kemal'in folklor örneklerinden kullanarak yazdığı eserleri sentez bölümüne aittir. Psikolojik incelemeyle folklor motiflerinin haşır neşir olması yazarın elde ettiği başarılarından biridir.

Yazarın “Yılanı öldürseler” romanında Hasan adındaki bir çocuğun yaşadıkları anlatılmaktadır. Ortamın cahil insanları eser kahramanını cinayete sürüklüyor. İyi kalpli, duygusal kahraman çevredeki olaylar yüzünden yavaş yavaş kaba ve duygusuz insana dönüşüyor. İyilik ve kötülük, adalet ve öç alma ortasındaki mücadele eserin temelini oluşturmaktadır. Sentez olarak alınmış folklor unsurları ise işte bu mücadeleyi gerçekleştirmek amacıyla kullanılmaktadır.

Romanın ilk başlarından yazarın içten, sade dili okuyucuları cezbediyor. Eskiden çok dinlediğimiz masallar gibi doğanın sihirli tasviri bizi mucize âlemine götürüyor.

"Anavarza kayalıklarında insanlar bile böyle bu kaya kokusuyla kokarlar. Hoş, ballı, bayıltıcı bir kokudur bu bahar güneşinde. Anavarza kayalıklarında yağmur da başka türlü kokar, o da ıslak kaya kokar"[Y.Ö. :6.]

Bu tasvirten sonra Hasan'ın annesi – Esmâ'nın portresi betimlenmiştir. Esmâ masal perileri, melekler gibi güzeldi. Esmâ'nın tasviriyle beraber süje gelişmeye başlıyor.

"Dünya güzeliydi. Gencecikti. Anasının uzun saçları vardı, beline kadar inen. Herkes öyle söylüyordu, bu Çukurova'nın, belki de dünyanın en güzel kadınıymış anası. Anasını istemeyen delikanlı yoktu şu koca Çukurova'da. Babası çok yaşlıydı, saç, sakalı aktı" [Y.Ö. s. 8.]

Şu parçada gördüğümüz gibi hem güzellik hem yaş farkı olan bu iki gencin kavuşması romanın düğümünü oluşturmaktadır.

"Geceydi, yer sofrasında baba, ana oğul yemek yiyorlardı. Pencerede bir ışık çaktı söndü. Sesleri sonradan duydu Hasan. Babasının çığlığını duydu. Anası bir kere bağırды. Sonra her şey sustu. Kanı gördü. Çok kan akıyordu babasından, fışkırır gibi." [Y.Ö. s.12.]

Sabahleyin köyün ortasına bir ölüyü getiriyorlar. Hasan onu tanıyor. O Annesinin köyünden olan Abbas idi. Amcası annesini ölünün yanına sürüklüyor.

"Gel gör orospu, gel gör kardeşimi öldürttüğün adamın ölüsünü. Gel gör ne halde senin oynaşın" [Y.Ö. :15.]

Ağıtlar söyleyerek babasını gömüyorlar. Babaannesi üç oğlunu yanına çağırarak:

"Oğlumun kanlısı Abbas kâfiri değil, oğlumun kanlısı Esmedir. Varın temizleyin kanınızı. Oğlum Halil'in kanını yerde koyarsanız bu dünyada da öteki dünyada da ak sütüm size haram olsun". [Y.Ö. :15.]

İşte o günden itibaren bu aile, akraba, bütün köy insanları oç alma, Halil'in kanını yerde bırakmama amacıyla yaşıyor. Böylece "dünya güzeli", "oç alma" motifleri karşı karşı gelerek folklor "kamertonu" ortaya çıkıyor. Kamerton kelimesi seslerin bir birine vurulduğundan oluşan yankılanmadır. Bu yankılanma romanın tümünü kapsamaktadır. Romanındaki bu süje daha net daha anlamlı olması için bir kaç gelenekler devreye giriyor

"Yılanı öldürseler" romanında "ağıt" terimi kullanılmıştır. Özbek halk edebiyatında ise "yığı - yoqlov" şeklinde isimlendirilir. Yazar romanda çok eski bir gelenek olan ağıt yakma adetinden yararlanmıştı:

"Büyükana ağlıyordu. Bir ağıt tutturdu, ayağa kalktı. Halilim, Halil Beyim, diyordu. Çocuğun yiğit ama çocuk. Seni öldürenler senin evinde, senin çocuğunun yanında, senin konağında, senin ekmeğinle malınla yaşayarak, senin mezarına basarak... Ben anayım, buna nasıl dayanırım. Sesinden Anavarza kayalıkları yankılanıyordu". [Y.Ö. :36.]

Özbekistan'ın Buhara, Kaşkaderya gibi illerinde “ağıt söyleyici”, “ağlayıcı” özel kadınlar var olup, bu kadınlar yas için davet edilir. Yas tutan evlerde ağlayıcı kadınlar eşliğinde hep beraber yas tutulur. Mesela:

Qor yoğmagan uçak yoq

Doğlanmagan yurak yoq, voy bolam.

Ayvonning orasiyo, bolalarimning sarasi, voy bolam,

Taxti ravonim bolam, mulki jahonim bolam. (1972: 206)

Yas geleneğinde giyilecek elbiselerin de ayrı bir yeri vardır. Özbekler genel olarak koyu mavi, siyah renkli elbiseler giyer, başlarını örter. Ama Özbekistan'ın Semerkand şehrinde beyaz basma gömlek giyilir, beyaz tülbent örterler. Fergana bölgesinde de koyu lacivert renkli gömlek giyerler.

Türkiye Türklerinin yas elbiseleri hakkında Yaşar Kalafat şöyle yazıyor: Ağrının dağ köylerinde yas tutan kadın siyah renkli elbise giyer. Saçlarını kimse göremeyecek kadar kapatıp toplar. Elbiselerinin tersinden giyerler. Kırk gün yas tutuyorlar. Bu örf – âdeti yerine getirmeyenler suçlanıyor, başlarına kötü günler geleceğine inanıyorlar. Ayrıca, ölenin ruhu da acı çekeceğine, huzursuz olacağına inanıyorlar. (Kalafat, 1990: 115)

Yaşar Kemal işte bu geleneği de romanında çok güzel yansıtmış. Sonuçta eser daha inandırıcı, daha etkili olmuş.

“Oğlu vurulduğundan bu yana kara başörtü bağlıyordu. Elinde kalın kamıştan sopası vardı. Geldi yanına çöktü. İpek bir kuşak bağlamıştı kopacak gibi incelmış beline Böylesi kuşakları ta kızlığından bu yana bağlardı büyükanne”. [Y.Ö. :35.]

Romanın kahramanları Çukurova köyünün insanlarıdır. Yazar bu insanların huyunu açıklarken beddua ve kargışlarında kullanıyor. Malum, halk edebiyatında kargış ve alkış gibi bir birine karşıt janrlar var. Kargış ve bedduaların gelişmesi ve hayatta canlı yaşaması da söz ve kelimelerin olağanüstü kudrete sahip olduğunu gösteriyor. Millet arasında var olan yasak ve tabuların ortaya çıkması da bundan kaynaklanıyor. Kargış janrda kelime vasıtasıyla insanlara kötülük dileme motifi öne sürülüyor. (Sarımsakov 1986:147). Romanda Hasan'ı Lütfi şöyle beddua ediyor:

“Solucan, katil, kanlı it oğlu piç. Sen bir piçsin. Senin piç olduğunu bu hapishanede bilmeyen var mı? Bir piç adam bu dünyada yaşarsa... Bir kanlı gibi kurularak, kostaklanarak geziyor hapishanede, herif kanlı olmuştaki, tuh, senin boynun devrilsin uyuz oğlu uyuz”. [Y.Ö.: 15.]

Böyle küfürler yüzünden Hasan'ın kalbi sertleşmeye başlıyor. Yazarın romanda kullandığı kargışlar boşuna değildir. Bu kargışlar belli bir fonksiyonu gerçekleştirilmektedir. Aynı anda bu kargışlar bir milletin kendine özgü yanlarını göstermekle birlikte, insanları umutsuzluğa düşüren, kalbindeki şefkati koparan ve ayrıca, kalbini taşa dönmesini sağlayan araçtır. Yazar bu romanı yazmadan önce millet arasında çok kullanılan kargışları öğrenen, toplayan olmalıdır. Aynı durumu ünlü

Dağıstan şairi Rasul Hamzatov'da yaşamış. Şair "Dağ kızı" destanını yazarken bir kargış kullanacak yeri geldiğinde, bir adamın tavsiyesiyle uzak köydeki yaşlı bir kadının yanına gelmiş. Şair:

"Ana çok güçlü bir kargış bulabilir misiniz bana" dediğinde,

Yaşlı kadın: "Dilin koparılınsın seni, çakıl. Beni kimse üzmezse, ben sebepsiz kimseyi beddua eder miyim hiç. Kargış gerekirse kızdığım, öfkelendiğim zaman gel. Şimdi defol, gözüm görmesin seni!", demiş .

Şair teşekkür ederek; "Bu kadını kimse üzmediğinde bu kadar beddua ederse, kızdığı zaman nasıl olur" diye koşarak ayrılmış oradan. (Hamzatov 1968:19)

Doğuda yaşayan milletler insanlar hayatlarını bir üçgen şeklinde yaşıyorlar, diye düşünüyorlar. Yani ruh – insan – ruh şeklinde. Yazar Hasan'ın başına gelen çileleri yansıtırken romantik tasvir metotları, yani, rüya- hayal- ruhla sohbet tasviri için de yer veriyor. Bir gün amcası Hasan'a babasının ruhuyla görüştüğünü anlatıyor.

"Bir gece kalktım ki, dağ, taş inliyor. Dışarıya çıktım, baktım ki kapısının önünde bir ak kefen duruyor. Baktım inleme ak kefenden geliyor. Yanına yaklaştım, yaklaştığım kişi benim kardeşim Halil. Hiç bir şey demedi, süzüldü gitti mezarlığa doğru. İnilti arasında bir ses duydum. Oğlum Hasana söyle, benim kanımı yerde komasın. Benim kanımı anası olsa da bir kadının boynunda komasın." [Y.Ö. :53.]

En önemlisi, bunun gibi ruhla sohbet, ruhun insanlar etrafında dolaşması Hasan'ın kalbinde öç alma isteğini daha hızlanması için çalışmaktadır. Yazarların ruh sembolünü kullanması Özbek edebiyatında da vardır. Özbek yazarları Fitrat'ın "Abulfayzhon", Şeyhzade'nin "Mirza Uluğ bek" eserlerinde de ruh sembolünü görebiliriz. Eserlerin gayesi ve faciasını yansıtmak için ruh sembolü çok önemli araçtır. Çünkü hayatta yaşayan insanlar ölen insanların ruhu yanında kendilerini borçlu his ederler. Bu yüzden ölümlerin tüm isteklerini yapmak zorunda diye düşünürler.

Yazar eser gayesini daha inandırıcı olması için rüya motifini de kullanıyor. Özellikle tüm Müslüman ülkelerinde rüya çok büyük önem taşıyor. Mesela, ilk Türkçe eserler arasında yer alan "İrq bitig" gibi. Rüya çok zor bir süreçtir, ona saçma sapan olay diye bakılması çok yanlıştır. Onun kuralları ve kaynakları vardır. O insanın ruhi ve vücudun yaşadıklarının değişmesi olarak ortaya çıkıyor. (İşankulov 1999:102) Batı psikoloji uzmanları Freud, Yung, From ve başkalar rüyayı insan ruhunu öğrenmek ve incelemek için çok önemli araçtır diye değerlendirmişler.

Rüya Türk dünyasında, özellikle halk edebiyatında da önemli yere sahiptir. Eserlerde rüya insan ruhunun bir parçası, kalbinin sembolü olarak biliniyor. O insanı gelecekteki olaylardan haberdar eder, unutulmuş duyguları tekrar canlandırır. İster yazılı, ister halk edebiyatında olsun, yazar rüya sahnesini yansıtırken, eserdeki kahramanların ruh âlemini, ruhsal durumunu göstermek ister. Yaşar Kemal'in roman kahramanları sanki rüyada gibi, gerçekle düşü fark edemeyecek

kadar sersem halleri onun başka romanlarında da görülür. Mesela, “İnce Memed”, “Ortadirek” romanları. Aynen bu durum “Yılanı öldürseler” romanında da çok açık yansıtılmış.

“Hasanın boynu uzamış, kararmış, yaşlı adamların boynu gibi kırışmıştı. Kendi kendine konuşur bir hali vardı. Belki de düş görüyordu. Kopuk kopuk bir şeyler. Birileri konuşuyordu. Belki bir köylü, belki büyük anası. Baş döndürücü bir hızda geliyordu her şey”. [Y.Ö. : 21]

“Ak kefenli gelmişti. Önünde bir sürü kırmızı yılan. Hasan? Kurtaramaz mısın babanı, işte önümde yüzlerce kırmızı yılan, bunlar yılan değil, kanı yerde kalmış insanlar, öldürülmüşlerde oçleri alınmamış. Kırmızı yılan olarak hortlamışlar. Ben kırmızı bir yılan olup da kıyamete kadar böyle sürünmeye layık mıyım? Hasanın, yavrum. Ah, yılanı öldürseler, yılanı öldürseler”. [Y.Ö.: 108.]

Hasan kendine geliyor ve köye doğru koşar, babaannesinin yanına gelir. Babasının “Beni kırmızı yılan olarak hortlamaktan kurtarın, yılanı öldürün” dedikleri kulaklarında yankılanıyor. İşte burada yazarın asıl amacı ortaya çıkıyor, yani yılanı öldürseler Hasan’ın babası hortlamaktan kurtulur. Esmâ ölünce babasının kanı yerde kalmayacak ve kurtulmuş olacak.

Türklerde öcü alınmamış, kanı yerde kalmış insanların ruhu kırmızı yılan, kedi, köpek olarak sürüneceği inancı olduğu gibi Özbeklerde de ölen insanların ruhu kelebek kılığına gireceği gibi batıl inanç vardır. “Ruh keleşi” diye adlandırılmış büyük benekli keleşler ölen insanın ruhu diye sanılmaktadır. İşte bu ölen insanın ruhu yakın akrabalarını bir felaketten haberdar etmek için veya kaygı, çile çeken akrabasının haline acıyarak onu ziyaret etmek için böyle keleş kılığında girer ve onların evlerine gelir. Evlerinde böyle “ruh keleşini” gören ev sahipleri “ölen babamın veya büyükanamın ruhu geldi, bizim yüzümüzden onlar mezarında zorluk çekiyor, ruhu huzursuz oluyor” diye keleşe bakarak Fatihâ okuyorlar. Bu keleşleri evden kovmak, vurmak veya öldürmek mümkün değil. Fatihâ okunduktan sonra bu “ruh keleşleri” kimseye gözükmeden ortadan kaybolacağına inanılır.

Türk dünyasında, özellikle Özbeklerde kırlangıç yuvalarını yıkmak, bozmak çok büyük günah sayılır. Çünkü kırlangıç uğurlu, bereketli kuş diye biliniyor. Özbek evlerinin köşelerine kırlangıç yuva yaparsa tez günlerde bu eve uğur, bolluk, bereket gireceğine inanılır. Türk geleneğinde de bu inancın aynısı varmış. Yazar Hasan’ın psikolojisindeki değişimleri yansıtırken kırlangıç yuvalarıyla ilgili olaylara başvuruyor. Romanın başında Hasan kırlangıçları sever, onlara yuva yapar ve tüm kuşlarla oynardı. Sonra süje gelişmesiyle köylünün baskısı altında kalan, kalbi taş dönen Hasan’ın ne kadar değiştiğini göstermek için yazar aynen kırlangıç yuvalarını yıkmak motifinden yararlanıyor. Köyde her gün kırlangıç yuvaları yıkılıyor. Bir tek kırlangıç kalmıyor.

“Çukurova’da kırlangıçlar evlerin içine yapırlardı yuvalarını. Her evde bir kaç kırlangıç yuvası olurdu. Kırlangıç yuvasını bozmak, gözünün içine bile yapsa kır-

langıç yuvasını, günahların en büyüğüydü. Köyde kırlangıç yuvası bozduğundan dolayı çolak olmuş birkaç kişi vardı. Birkaç kişi de titrek olmuştu. Yerlerde, yuvalarla birlikte kırlangıç yavruları, çırpınan, ezilmiş, cansız. Ezilip yere yapışmış. Öfkelenmiş delirmiş bir el, ta yukarılara, ustunlara kadar, ortadirekten fırlayıp yuvaları aşağı indiriyor, indirip fırlatıyor yavruları oraya buraya" [Y.Ö. s.86.]

Burada kırlangıç bir sembol görevini yapmaktadır. Yazar Hasan'ın kalbi gittikçe nasıl sertleştiğini aynen bu kırlangıçlar yardımıyla ifade ediyor. Hasan artık sevdiklerini kıymaya başladığını bu tasvir daha net açıklıyor. Bu parçada gördüğümüz gibi kahramanın ruh âlemini semboller vasıtasıyla da göstermek yazarın kendine özgü yöntemi ve ustalığındandır.

Anadolu'nun gizemli topraklarının ateşiyle kavruan her insan gibi, Yaşar Kemal de bu ateşin yarattığı sayrı etkisinde, düş ile gerçeği kesin çizgilerle ayıramaz anlatılarında. Bu iki kavram, anlatılarda kimi zaman iç içe kimi zaman birbirine paralel yürüyüp giderken, her bir okurda farklı yankılar bulur. Yankıların farklılığı ailenin, köyün, mahallenin ileri gelenlerinden miras kalan ve hayatın umutsuzluğa düşülen her anında sığınılacak bir liman olarak hatırlanan destanların, efsanelerin, türkülerin, sözün gücünü ve büyüsunü hisseden her Anadolu çocuğunda bıraktığı izlerin, bireyden bireye değişen derinliğinden kaynaklanır.

Yaşar Kemal'de ömür boyu süren ve sürekli yinelenen bu izler yazarın kendisini yoğun bir sözlü edebiyat geleneği içinde bulmasıyla bağlantılıdır. Anneden, babanneden dinlenilmiş eşkıyalık öyküleri, eve gelen saygın ağıtçılardan, âşıklardan duyulmuş destanlar, türküler, ağıtlar, Yaşar Kemal'in çocuk ruhunu öyle besler ki; yazarın roman ve hikâyelerinde yer bulan her bir kahramanın, olayın, hatta mekânın bile bu sözlü edebiyat ürünleri ile bağlantısı kurulabilir. Yaşar Kemal, bir gün örneklerinden gördüğü üzere âşık olup söylemek yerine -on bir yaşında Âşık Rahmi, Yaşar Kemal'i kendisine çırak tutmak ister - ortaokula gitmeyi tercih ettiğinde yazmaya başlar. Duyup dinlediklerini gerçek dünyadan somut olay ve kişilerle bezeyerek ya da gerçek dünyanın katlanılması zor gerçeğini, daha sonra da okuyup öğrendiklerinin etkisiyle; düşlerle,efsanelerle, masallarla süsleyerek. Biz bu yazıda Yaşar Kemal'in 1970'te yayımlanan "Ağrıdaki Efsanesi" başlıklı romanını arketipsel yaklaşımla değerlendirirken belirlediğimiz arketiplerin arka plânını, Türk mitolojisi ve sosyal yaşamındaki etkileriyle birleştirmeye çalıştık. Arketipsel eleştiri, bir edebiyat eserindeki ilk örnek kişilerin, imgelerin, olayların kaynağını araştırırsa da; Berna Moran'ın ifadesiyle "eninde sonunda eseri açıklamak istediği için" (Kudret 1990) esere dönük eleştiri biçimlerindedir. Bu yöntemle eleştirmenler, edebiyat eserlerinde Jung'un "ortak bilinçdışı" olarak adlandırdığı evrensel ortak belleğin yansımalarını -esere daha derin ve zengin bir anlam verebilmek için- açıklamaya çalışırlar. Jung "ortak bilinçdışının" iletim yoluyla nesilden nesille aktarıldığını bu aktarımın kişisel olmadığını, ilkel dönemlerden beri insanlığı etkilemeye devam eden biçimler olduğunu ileri sürer. Bu biçimlere arketip denir. Arketiplerin bir edebiyat eserinde nasıl yer bulup kullanıldığı sorusunun cevabı ise, uygulamada eseri daha anlaşılır kılmaktadır. Bir edebiyat eseri ile sanatçıların son aşamada

maksadı, evrensel ulaşmak olduğu için de; eserde evrensel yaratının izlerini aramak, ilgi çekici olsa gerektir. İlk örnek, ilk model, ana örnek gibi isimlerle de anılan arketipler, mitoloji kaynaklıdır. Mitoslar, ilkel insanın gizemli ve büyümlü gördüğü evreni açıklayabilmek için yarattığı hayal gücü ürünüdürler. Böylece ilkel insan varlığına, doğaya ve evrene anlam verebilmiş, “doğal varlıklar ve olaylar arasında bağlar kurarak, dünyayı açıklamaya girişmiştir.” (Yarmatov 1992) Mitoloji daha çok, insanların yaratıcı gücünü etkileyip yönlendirdiği için de sanat ve sanatçı için daima yararlanabilecek bir kaynak olmuştur.

Sonuç:

Yazılı edebi eserlerin ortaya çıkmasında halk edebiyatının payı büyüktür. Edebi yapıtlar halk edebiyatından etkilenerek meydana geliyor ve onların estetik yönleri bu açıdan zenginleşiyor. Dünya edebiyatının güzel numuneleri arasında bu fikrimizin ispatı için istediğimiz kadar örnekler bulabiliriz. Edebiyatın bu müşterek yönlerini araştırılması, bilimsel açıdan öğrenilmesi, ayrıca yazarın bir yapıtını bu yöntemle incelenmesi de çok önemlidir.

Belli bir milletin folklor motifleriyle yazılan eserler aynı anda o milletin ruhsal âlemini de ayna gibi yansıtmaktadır. Yaşar Kemal’in “Yılanı öldürseler” romanında kullanılmış örf adet ve gelenekler bu eseri daha özel yapmıştır. Bu romanın süjesi folklor unsurlarıyla birlikte kahramanları psikoloji yönden incelemekle yazılmıştır. Eserlerin süjesi nasıl olursa olsun geleneklerini iyi öğrenen yazar için milletin örf adetleri tükenmez kaynak olabilir.

Türk milletinin gelenek ve görenekleri dili, dini ve yaşam tarzı aynı olan Özbek milletinin örf adetleriyle de belli bir yönden benzemektedir. Özbek – Türk halk edebiyatının ortak yönleri çoktur. Ama bu geleneklerin bir birine benzemeyen sadece o millete has olan yönleri de vardır. Zaten milli – kültürel kaynakların mevcudluğu her milletin serveti sayılır. Bu serveti korumak, daha gelişmesini sağlamak yazarların ustalığı ve maharetini göstermektedir. Zira geçmişine, geleneklerine sadık kalan milletin geleceği de uğurlu ve aydınlığa layıktır.

Kaynakça:

- Freud, Z.Sigmund,, (1991), *Vvedeniya v Psihoanaliz*. Moskov.: Nauka.
- From, Eric, (1992), *Duşa Çeloveka*. Moskova: Nauka.
- Hamzatov, Rasul, (1968), *Dağistanım*. Sayı 12.
- İşankulov, J., (1999), *Folklor: Obraz ve Talkın*. Karşi: Nasaf.
- İmamov, K.- Mirzaev, T. –Sarımsakov, B., (1990), *Özbek Halk Ağzaki İcadı*, Taşkent: Okutuvçı Neşriyat.
- Kemal, Yaşar, (1987), *Yılanı Öldürseler*. İstanbul: Toros Yayınları.
- Kudret, Cevdet (1990). *Türk edebiyatında hikâye ve roman*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Kalafat, Yaşar (1990). *Doğu Anadolu'da eski Türk inançlarının izleri*. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kabacalı, Alpay, (1997). Bir Destan Rüzgarı Fotoğraflarla Yaşar Kemal'in Yaşam Öyküsü*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Sarımsakov, Bahadır, (1986), *Özbek Merasim Folkloru*. Taşkent: Fen Neşriyat.
- Yarmatov, İ. (1992), *Sahiller Şukuhı*, Taşkent. Yazuvçı Neşriyat.
- Yalçın, Alemdar, (2003), *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1946–2000*. Akçağ Yayınları: Ankara.
- Yung, K. T., (1997), *Çelovek i ego simoli*. Moskova.
- Yung, K. T., (1972). *Ak Elma Kızıl Elma*. Özbek Halk Koşukları.
- Yung, K. T., (1971). *Sovremennaya Ansiklopediya*.
- Yung, K. T., (?) *Kratkaya Literaturnaya Ansiklopediya* 9. Cilt.

Extended Abstract:

The works of art, with their shapes, content and stylistic features, also observe a mirror that is held by the chronicles, cultures, minds, traditions, habits and behaviors that they are born in. In this respect, it is not possible to recognize and evaluate the social influences of art without understanding the art of a society or solving the social function of the artistic creations without knowing how to do it. Well, folk literature - the invention of the hardworking people of the nation. Folk literature is known for its folk art distinct from the arts of theater, dance and painting. In folk literature, word, harmony and meaning are the most important factors. Just as every nation has a verbal vocabulary in its past, the Turkish nations have unique examples of oral literature in the past.

Folklore samples reflect not only the author's thoughts, but also the emotions and beliefs of a certain nation, the experiences they have achieved as a result of their dreams. The fact that the work of art is a social product transforms it into a political, social and cultural indicator at the same time. In other words, every work of art continues its existence in a certain relationship with the determinative qualities of the society in which it is born.

In the works of the Turkish writer Yaşar Kemal, customs, traditions and customs, applause and confusion belonging to the environment and the nation he lived in were reflected naturally. Yaşar Kemal has tried to use the speeches, mouths and idioms of the local people as they are in his novels. He writes stories about extraordinary events, soul and animals in his novels, using the legends and narrative motifs in folk literature. The novel "Kill the Serpent" novel is a work of art that emerged as a beautiful sample of myths and narrative motifs.

The share of folk literature in the emergence of written literary works is great. Literary works are influenced by folk literature and their aesthetic aspects are enriched from this point of view. Among the beautiful samples of world literature, we can find as many examples as we want for the prosperity of this idea. It is also very important to investigate these common aspects of literature, to learn it scientifically, and to examine an author's work with this method.

The works written by folklore motifs of a certain nation mirror the spiritual world of that nation at the same time. The customs and customs used in Yaşar Kemal's novel "Kill the Serpent" made this piece more special. The subject of this novel is written with the elements of folklore as well as the heroes in psychology. No matter how the subject matter of the works, the custom of the nation can be the inexhaustible source for the author who learns the traditions well. The works of art, with their shapes, content and stylistic features, also observe a mirror that is held by the chronicles, cultures, minds, traditions, habits and behaviors that they are born in. In this respect, it is not possible to recognize and evaluate the social influences of art without understanding the art of a society or solving the social function of the artistic creations without knowing how to do it. Well, folk literature - the invention of the hardworking people of the nation. Folk literature is known for its folk art

distinct from the arts of theater, dance and painting. In folk literature, word, harmony and meaning are the most important factors. Just as every nation has a verbal vocabulary in its past, the Turkish nations have unique examples of oral literature in the past.

Folklore samples reflect not only the author's thoughts, but also the emotions and beliefs of a certain nation, the experiences they have achieved as a result of their dreams. The fact that the work of art is a social product transforms it into a political, social and cultural indicator at the same time. In other words, every work of art continues its existence in a certain relationship with the determinative qualities of the society in which it is born.

Traditions and customs of the Turkish nation resemble a certain direction with the customs of the Uzbek nation, which has the same language, religion and lifestyle. The common aspects of Uzbek - Turkish folk literature are numerous. But there are also aspects of these traditions that are unique to that nation. In fact, the availability of national - cultural resources is considered to be the wealth of every nation. Protecting this wealth shows the mastery and skill of the writers to make it better. The future of the nation, which is loyal to its traditions, is auspicious and worthy of enlightenment.